

cusu Eşrefoğlu Süleyman Bey, Anadolu Selçukluları'nın uç beylerindendi. Yerine geçen oğlu Mübârizüddin Mehmed Bey topraklarını kuzeye doğru genişleterek Akşehir ve Bolvadin taraflarına hâkim olmuşsa da uçlarda bağımsızlıklarını korumaya çalışan beyliklere karşı harekete geçen Moğol Valisi Timurtaş, Eşrefoğulları'na son vermiştir (1326).

Saruhanogulları (1302-1410), merkezi Manisa olmak üzere Batı Anadolu'da kurulmuş bir Türk beyliğidir. Beyliğin kurucusu Saruhan Bey'in, Hârizmîler'in kumandanı iken Anadolu Selçukluları'nın hizmetine giren Saruhan ismindeki bir emirin torunu olduğu söylenmektedir. Hazırladıkları donanma ile Ege denizinde faaliyet gösteren, hatta Balkanlar'a seferler yapan Saruhanogulları zaman zaman Osmanlılar'a karşı Bizans ile anlaşmışlarsa da sonunda Osmanlılar tarafından ortadan kaldırılmışlardır.

Batı Anadolu'da kurulan güçlü beyliklerden biri de Aydınogulları Beyliği'dir (1308-1426). Bu beylik, Ege denizi ve Mora sahillerine yaptığı deniz seferleriyle büyük başarı elde etmiştir. Umur Bey zamanı Aydınogulları için her yönden önemli gelişmelerin görüldüğü parlak bir dönem olmuştur. Umur Bey'den sonra beylik çökmeye yüz tutmuştur. Ankara Savaşı'ndan (1402) sonraki devrede Cüneyd Bey Aydınogulları'nı güçlendirmeye çalışmışsa da Osmanlılar bu beyliğe son vermişlerdir.

Anadolu'nun güney sahillerinde ise Alâiye Beyliği (1293-1471) bulunmaktaydı. Alâiye (Alanya) şehri Anadolu Selçukluları'nın son yıllarında Karamanogulları'nın eline geçmiş (1293), bundan sonra şehir ve yöresine Karamanogulları'na bağlı beyler hâkim olmuştur. Siyasî bakımdan fazla bir önemi olmayan Alâiye Beyliği daha sonra Memlükler'in hâkimiyeti altına girmiştir. Ticarî önemi sebebiyle Alâiye şehri zaman zaman Kıbrıs Krallığı'nın hücumuna da uğramıştır.

Isparta, Eğridir ve yöresinde bulunan Türkmenler'in reisi Feleküddin Dündar Bey, Hamidoğulları Beyliği'ni (yaklaşık 1301-1423) kurmuştur. Daha sonra İlhanlılar'ın Anadolu valisi Timurtaş Hamidoğulları'nın topraklarına sahip olmuşsa da onun Mısır'a kaçmasıyla beylik tekrar canlanmış ve Eşrefoğulları'nın arazisinin bir kısmını ele geçirerek oldukça güçlenmiştir. Fakat daha sonra Hamidoğulları'nın Eğridir şubesinin toprakları Osmanlılar'la Karamanlılar arasında paylaşılmıştır. Dündar Bey Antal-

ya'yı zaptettikten sonra şehri kardeşi Yünus Bey'e bırakmış, bu suretle Hamidoğulları'nın Antalya şubesi (veya Tekeoğulları) ortaya çıkmıştır. Tekeoğulları, Antalya'yı ele geçirmek isteyen, hatta bir ara bu şehre sahip olan Kıbrıs Krallığı'na karşı başarıyla mücadele etmişlerdir.

Dulkadiroğulları Beyliği (1339-1521) ise Maraş ve Elbistan yöresinde faaliyet göstermiştir. Güney Anadolu'daki başka bir beylik de Adana bölgesinde hüküm süren Ramazanoğulları Beyliği'dir (1352-1608). Her iki beylik siyasî bakımdan önce Memlükler, sonra da Osmanlı Devleti'ne bağlı olarak hüküm sürmüşlerdir. Bu iki beylik de Osmanlılar tarafından yıkılmıştır.

Eretnaoğulları Beyliği (1335-1381) Orta Anadolu'da faaliyet göstermiştir. Beyliğin kurucusu Eretna, Uygur Türkleri'ndendi. Eretna'nın oğlu Mehmed Bey devrinde beylik idaresinde emirler rol oynamaya başlamıştı. Nitekim bu beyliğin ileri gelenlerinden Kadı Burhâneddin, Eretna Beyliği'ne son vererek kendi devletini kurmuştur (1381-1398). O, hükümdarlığı süresince çevresinde bulunan Candaroğulları, Karamanogulları, Tâceddinoğulları ve Osmanlılar'la mücadele etmiştir. Kadı Burhâneddin Devleti, kurucusunun ölümünden sonra hızla çökmüştür.

Kuzey Anadolu'da Karadeniz bölgesinde görülen ilk beylik Çobanoğulları Beyliği'dir (yaklaşık 1227-1309). Beylik, Kastamonu'da uç beyi olarak bulunan, Oğuzlar'ın Kayı boyuna mensup Hüsameddin Çoban tarafından kurulmuştur. Bu beylik daha sonra yerini Candaroğulları'na (1292-1462) bırakmıştır. Candaroğulları Beyliği aynı zamanda hânedana mensup bir kişiye nisbetle İsfendiyarogulları adıyla da bilinir.

Karadeniz bölgesinde hüküm süren bir başka beylik de Pervâneogulları'dır (1277-1322). Pervâne Muînüddin Süleyman'ın öldürülmesinden sonra oğlu Mehmed Sinop'ta Pervâneogulları adıyla bağımsız bir beylik kurmuştur. Bu beylik daha sonra Bafra ve Samsun'u ele geçirmiş, ayrıca Kırım sahillerine seferler yapmış ve Karadeniz'de Cenevizliler'le savaştırmıştır.

Tâceddinoğulları da (yaklaşık 1348-1428) Karadeniz kıyısında bugünkü Bafra ile Ordu arasında, güney sınırı Niksar'a kadar uzanan saha üzerinde kurulmuş bir Türk beyliğidir.

İlhanlılar'ın Anadolu valisi Çoban ve oğlu Timurtaş Anadolu'yu tamamen Moğol idaresi altına sokmak maksadıyla bu beylikleri ortadan kaldırmak istemiş ve kısmen başarılı olmuşlardır. Emir Çoban'ın 1327'de İlhanlı Hükümdarı Ebû Saîd Bahadır Han tarafından öldürülmesi sonucu Timurtaş, kurtuluşu Memlükler'e sığınmakta bulmuştu. Beylikler için asıl tehlike, Osmanlı Devleti'nin gelişmesi ve Anadolu'nun siyasî birliğini sağlamak için harekete geçmesiyle ortaya çıkmıştır. Özellikle Yıldırım Bayezid zamanında (1389-1402) Karaman, Germiyan, Hamid, Menteşe, Aydın, Saruhan ve Candaroğulları beylikleri ortadan kaldırılmıştır. Timur'un Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid'i mağlûp etmesi bu beyliklerin tekrar canlanmasına sebep olmuşsa da Osmanlı Devleti'nin hızla eski kuvvetini kazanması Anadolu'daki beyliklere hayat hakkı tanımamıştır. Sonunda Osmanlılar bu beylikleri ortadan kaldırarak Anadolu'da siyasî birliği yeniden sağlamayı başarmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*; M. Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara 1959, s. 35-39; Cl. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler* (trc. Yıldız Moran), İstanbul 1976, s. 296-306; Yaşar Yücel, *Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, Ankara 1980, s. 1-8; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 269-328; Erdoğan Mercil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 1985, s. 235-321; N. Kaymaz, "Anadolu Selçuklu Devleti'nin İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü", *TAD*, II/2-3 (1966), s. 91-155; III/4-5 (1967), s. 23-61; B. Flemming, "Türkler-Anadolu Beylikleri", *İA*, XII/2, s. 280-286.

ERDOĞAN MERÇİL

Teşkilât ve Kültür. Anadolu beyliklerinin ilk teşkilâtları aşiret geleneğine dayanıyordu. Anadolu Selçukluları döneminde sınırlara yerleştirilen Türkmen aşiretleri, savaş zamanlarında reislerinin kumandası altında sefere giderler ve savaştan sonra da hükümdar tarafından aşiret beyine iktâ edilmiş olan yerlerine dönerlerdi. Anadolu Selçuklu sultanları, çeşitli zamanlarda Anadolu'ya gelmiş olan Türkmen aşiretlerinin büyük bir kısmını Bizans İmparatorluğu ve Kilikya Ermeni Krallığı ile olan sınırlara yerleştirmişler, buradaki araziye aşiret beylerine iktâ olarak vermişlerdi. Bu Türkmen beyleri daha sonra bağımsızlıklarını kazanmaya başlayınca Selçuklu teşkilâtını taklit ederek daha küçük çapta memuriyetlerle saray ve teşrifat usulleri koymuşlardır.

Anadolu beyliklerinde devlet, daha önceki Türk devletlerinde olduğu gibi hükümdar ailesinin malı sayılıyordu. Ailenin en yaşlısına veya aile tarafından seçilmiş olan en nüfuzlusuna "ulu beg" denir, bu unvan halk ve aşiret arasında da kullanılırdı. Teşrifat, ferman, sikke, hutbe ve kitâbelerde daha çok "emîr-i a'zam" veya "sultân-ı a'zam" tabirleri tercih edilirdi. "Ulu beg" hükümet merkezinde oturur, vilâyetlere ise çocuklarını ve kardeşlerini gönderirdi.

Anadolu beyliklerinde merkezde devlet işlerini yürütmek için bir divan teşkilâtı kurulmuştu. Divanın reisine genellikle "vezir" veya "sâhib-i a'zam" denirdi. Devletin malî işleri ise Dîvân-ı İstîfâ denilen ayrı bir divan tarafından yürütülürdü. Hükümdarın emir ve fermanlarını yazmak için İnşâ Divanı ile malî ve askerî işlere bakan ayrı makamlar bulunurdu. Vilâyetlerde şehzade yahut beylerin maiyetinde de merkezdekinin aynı, fakat daha küçük çapta divanlar vardı. Buraları yönetmek ve böylece devlet idaresinde tecrübe sahibi olmak için şehzadeler görevlendirilirdi. Şehzade küçük olduğu takdirde onun yanına hükümdarın güvendiği beylerden biri atabeg veya lala olarak verilirdi. Vilâyetlerde Dîvân-ı İstîfâ'nın reisi müstevfiye bağlı tahsil memurları bulunur ve bunları topladıkları parayı verilen emre göre gereken yerlere sarfeder veya merkezdeki divana gönderirlerdi. Kadılar şer'î işlere bakarlar ve şahıslar arasındaki hukukî meseleleri hallederlerdi. Subaşılar ise vilâyetin bütün askerî ve güvenlik işlerinden sorumlu idiler.

Anadolu beylikleri saray teşkilâtı, Anadolu Selçuklu Devleti'nin saray teşkilâtından alınmıştır. Sarayda hâcib, mîrâhur, çaşnigîr, candar, şarabdar, rikâbdar, musâhib gibi görevliler bulunuyordu. Bağımsız beyliklerde sikke "ulu beg" adına basılır, hutbe de onun adına okunurdu.

Anadolu beyliklerinde ordu, hükümdarın atlı ve yayalardan meydana gelen hassa birlikleriyle beylerin timarlı sipahileri ve çerik denilen aşiret süvarilerinden oluşuyordu. Savaş zamanlarında bu orduya "gönüllü" denilen birtakım yardımcı kuvvetler de katılırdı. "Ümerâ" adı verilen maiyet beyleri derecelerine göre kendilerine verilen timar nisbetinde asker beslemekle mükellef idiler. Timar sahibi ölünce timarı çocuklarına geçirdi. Üç beylerine bağlı serhat süvarileri de önemli timarlara sahipti. Savaş za-

manında ordu merkez, sağ ve sol olarak üç kola ayrılır, ordunun önünde "çarhacı" veya "talîa" denilen öncü kuvvetleri, arkasında ise ihtiyat kuvvetleri bulunurdu. Merkezdeki kuvvetlere hükümdar, kollara da şehzadeler kumanda ederdi. Bu kuvvetlerin dışında ahîlerin de mükemmel silâhlı askerî teşkilâtları olduğu bilinmektedir. Ancak bunlar daha çok mahallî inzibat kuvveti olarak görev yapmaktaydılar. Silâh olarak ok, yay, kılıç, kalkan, kargı, hançer, zırh, çomak, balta, mancınık ve arrâde kullanılıyordu. Ayrıca birliklerin davul, kös, zurna, nakkâre, zil ve borulardan meydana gelen mehterleri vardı. Denizle bağlantısı olan beyliklerde ise küçük çapta donanmanın bulunduğu anlaşılmaktadır.

Anadolu beyliklerinde, aralarında meydana gelen askerî mücadelelere rağmen, XIV ve XV. yüzyıllarda ilim ve fikir hayatı ile iktisadî gelişme parlak bir şekilde devam etmiş, belli başlı Anadolu şehirleri birer ilim merkezi haline gelmişti. Çeşitli ilim adamlarını bir araya toplayarak onları ihsan ve iltifatlarıyla teşvik eden Anadolu hükümdarları, diğer yandan onların talebe yetiştirmeleri için medrese, kütüphane, imaret ve misafirhaneler kurmaya büyük önem vermişlerdi. Hükümdarların bu yakın ilgi ve teşvikleri sayesinde tıp, astronomi, riyâziye, edebiyat, tarih, tasavvuf alanında ve ayrıca dinî sahalarda birçok kıymetli eser kaleme alınmıştır.

Anadolu Selçukluları zamanında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ile parlak bir döneme giren tasavvuf cereyanı, Beylikler devrinde de aynı gelişmeyi göstermiş ve Anadolu'nun mânevî hayatında büyük ölçüde etkili olmuştur. Gülşehîrî Şeyh Ahmed'in 1317'de kaleme aldığı *Feleknâme*, Ahî Evran'ın menkıbelerine dair *Kerâmât-ı Ahî Evran*, Âşık Paşa'nın Mevlânâ ile oğlu Sultan Veled'den ilham alarak yazdığı *Garibnâme*, oğlu Ulu Ârif Çelebi ile birlikte Anadolu'da Mevlevîliği yayılmasında büyük gayret gösteren Bahâeddîn Sultan Veled'in *Velednâme*, *İbtidânâme* ve *İntihânâme* adlı eserleri, Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-Ârifîn*'i, günümüzde de zevkle okunan Yûnus Emre'nin şiirleri ve *Risâletü'n-nushiyye*'si tasavvuf sahasında yazılan ve çok rağbet gören başlıca eserlerdir. Ayrıca Kastamonu Beyi Muzaferüddin Yavlak Arslan, Sivas hükümdarları Eretna ile Kadı Burhâneddin Ahmed, Amasya Beyi Hacı Şadgeldi Paşa, Aydınoğlu İsmâ Bey ve Saruhanoğlu İshak

Bey bizzat ilim ve edebiyatla meşgul olmuş ve eserler yazmışlardır.

Anadolu beyliklerinde toprak idaresi Selçuklular'da olduğu gibi iktâ (timar), mülk ve vakıf gibi kısımlara ayrılmıştır. Şehir ve kasabalarda her sanat erbabının kendilerine mahsus teşkilâtları vardı. Bu teşkilât, hem mensuplarının haklarını korur hem de üretilen malın kalitesini kontrol ederdi. Şehir ve kasaba halkı şer'î ve örfî vergilerini, kime veya nereye tahsis edilmişse ona verirdi. Köylerde yaşayan halk ise kendilerine verilen ve aslında devlete ait olan toprağı işlemekle mükellefti. Toprağı işlediği müddetçe toprak kendisinde kalır, oğul ve torunlarına intikal ederdi. Reâyâ iktâ, vakıf ve mâlikâne reâyâsı olmak üzere başlıca üç kısma ayrılmıştı. Köylü kime reâyâsı ise arazisini kullanma iznini ondan alır ve vergisini ona öderdi. Bazı köyler *derbend** beklemek, madenlerde çalışmak, av kuşları yetiştirmek gibi hizmetler karşılığında bir kısım vergilerden muaf tutulurdu. İlim ve din adamları ise her türlü vergiden muafı.

Anadolu beyliklerinin hepsi sanayi, ziraat ve ticarete büyük önem vermişti. Anadolu Selçukluları zamanında ülkeyi doğu-batı, kuzey-güney istikametinde kateden yollar üzerinde bulunan kervansaraylar, Beylikler devrinde de varlıklarını devam ettirmiştir. Sanat ve ticaret hayatında Anadolu'nun her tarafında ahîlerin esnaf teşkilâtlarına rastlanıyordu. Her sanatın kendine mahsus bir teşkilâtı vardı. Bu durum, bütün sanatların Anadolu'da revaçta olduğunu ve dışardan pek az miktarda eşya ithal edildiğini, buna karşılık dışarıya mâmul ve ham madde olarak bol miktarda mal ihraç edildiğini göstermektedir. İktisadî hayatın temelini ziraat teşkil ediyordu. Beyliklerin iklim şartlarına bağlı olarak çeşitli bölgelerinde hububat, her çeşit meyve, pamuk, ipek yetiştiriliyor ve hayvancılık yapılıyordu. Elde edilen mahsulün büyük bir kısmı iç tüketimi karşılıyor, fazlası ise komşulara ve Avrupa ülkelerine ihraç ediliyordu.

Beylikler zamanında başlıca ticaret merkezleri, Karadeniz sahilinde Trabzon, Samsun ve Sinop; Ege denizi sahilinde Foça, İzmir ve Ayasuluk (Selçuk); Akdeniz sahilinde Antalya ve Alâiye; İç Anadolu'da ise Sivas, Kayseri ve Konya idi. Bunlardan Sivas Anadolu'nun en büyük ticaret merkeziydi. İran, Irak, Suriye ve Mısır'dan gelen müslüman tüccarlarla Ceneviz ve Venedik tüccarları bü-

yük kabileler halinde buraya gelir, mal alıp satarlardı. Sivas'tan dört yana giden ticaret yolları üzerinde de küçük ticaret merkezleri bulunuyordu.

İhraç mallarının başında her çeşit kumaş, halı, kilim, ipek ve pamuk gelirdi. Germiyan, Denizli ve Alaşehir'de dokunan kumaşlar dış pazarlarda rahatlıkla alıcı buluyordu. Diyarbakır, Siirt, Alaşehir ve Balıkesir yöresinde üretilen ipek ve ipekli kumaşlar, İstanbul ve Avrupa pazarlarına sevkediliyor ve buralarda emsalleriyle rahatlıkla rekabet edebiliyordu. Anadolu'da dokunan halı ve kilim, dayanıklılığı ve zarafeti ile Avrupa'da "deniz aşırı halıları" diye şöhret yapmıştı. Meşhur seyyah İbn Battûta, Anadolu'da dokunan halı ve kilimlerin Suriye, Mısır, Irak, Hindistan ve hatta Çin'e kadar gönderildiğini yazmaktadır. İhraç malları arasında pamuk birinci sırayı alıyordu. Pamuk, Avrupa pazarlarında Mısır, Suriye ve Kıbrıs pamuğuyla rekabet ediyor ve kolaylıkla alıcı buluyordu. Kütahya, Ulukışla, Amasya ve Bayburt çevresinde çıkarılan gümüş madeni ile Foça, Şarkıkarahisar, Ulubat ve Kütahya'da elde edilen şap madenleri de bol miktarda ihraç ediliyordu. Bunların yanında Germiyan atları, çeşitli av kuşları, koyun ve keçi de önemli miktarda gelir getiriyordu. Bütün bunlar, Anadolu'da halkın Beylikler devrinde refah içinde yaşadığını ortaya koymaktadır.

Anadolu beylikleri zamanında gerek mimari gerekse oymacılık, alçı tezyinatı ve nakış sanatlarında oldukça güzel eserler verilmiş, bunların bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Beylikler içinde mimari ve oymacılık alanında en ileri seviyede olanlar Karamanoğulları ve Eşrefoğulları'dır. Karaman'daki Hatuniye Medresesi, Emir Mûsâ Kümbeti, İbrâhim Bey İmareti ve Çeşmesi, Konya'da Hasbey Dârülhuffâzi ile Beyşehir'de Eşrefoğulları'na ait cami ve medreseler bunun güzel örnekleridir. Aydınoğulları'ndan İsmâ Bey'in Selçuk'taki muazzam caminin kapı ve pencere süslemeleri ile Menteşeoğlu İlyas Bey'in Milas ve Balat'taki mermerden yapıları ve süsleri bu beyliklerin mimari gücünü aksettirmektedir.

Tahta ve taş oymacılığında Karaman, Eşref, Aydın ve Menteşeoğulları çok ileri durumda idi. Aksaray'daki İbrâhim Bey Camii'nin minberi, Ürgüp'ün Damsa köyündeki Taşkın Baba Camii'nin mihrabı, Birgi'deki Aydınoğlu Mehmed Bey Ca-

mii'nin, Kastamonu'da İbn Neccâr (Eli-güzel) Camii'nin yine ağaç oyma mihrabı bu sanatın en güzel örneklerini teşkil etmektedir. Çincilikte de yine Karaman ve Eşrefoğulları birinci sırada idi. Karaman'da İbrâhim Bey İmareti ve Mes-cidi'nin mihrabı, Beyşehir'de Eşrefoğlu Camii'nin çinileri çok değerlidir. Anadolu beyliklerinde alçı, nakış ve oymacılık sanatları da gelişmiş durumda idi. Özellikle Karaman ve Kastamonu'da bu sanatların en güzel örnekleri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Halil Edhem [Eldem], *Düvel-i İslâmiyye*, İstanbul 1297; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*; Himmet Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul 1946; P. Wittek, *Menteşe Beyliği* (trc. Orhan Şaik Gökyay), Ankara 1964; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri*, İstanbul 1970; Yaşar Yücel, *Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398)*, Ankara 1970; a.m.f., *Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, Ankara 1980; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1971; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1973, II. c.; Mustafa Çetin Varlık, *Germiyanogulları Tarihi (1300-1429)*, Ankara 1974; Cl. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler* (trc. Yıldız Moran), İstanbul 1976, s. 296 vd.; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 269-328; Şahabettin Tekindağ, "Teke-eli ve Tekeoğulları", *TED*, sy. 7-8 (1977), s. 55-70; a.m.f., "Karamanlılar", *İA*, VI, 316-330; Faruk Sümer, "Ramazanoğulları", *İA*, IX, 612-620.

HAKKI DURSUN YILDIZ

Sanat. Anadolu Beylikler devrinin sanatı, Anadolu Selçukluları ile Osmanlı sanat devreleri arasında bir ölçüde kısa süren, temel üslup özellikleri bakımından farklı gelişmeler gösteren, anlaşılması güç bir dönemdir. Yakın zamana kadar bazı araştırmacılar bu devreyi sanat bakımından kişiliksiz veya üslupsuz olarak nitelendirmişlerdir. Başlangıç ve sonrasında Anadolu Türk sanatının iki önemli safhasına bağlanan, bir anlamda Selçuklu sanatından Osmanlı sanatına geçişi sağlayan bu devre siyasi ve sosyal tarihin çalkantılı fakat zengin izlerini de taşımaktadır. Anadolu'nun farklı bölgelerinde değişik gelişme çizgilerine sahip bu mimari her bir beylikte ayrı özellikler göstermiş, ancak sonunda Osmanlı sanatının esaslarını hazırlayan gelişmeleri meydana getirmiştir. Bu devrede Anadolu'nun parçalı siyasî görünüşüne rağmen inşaat faaliyeti büyük bir hızla devam etmiş, Karamanoğulları'nda olduğu gibi bazı bölgelerde Selçuklu geleneği sürerken Saruhanoğulları ve Osmanlı beyliklerinde görüldüğü üzere de

yeni arayışlar, denemeler ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeleri tesbit eden son araştırmalar, Beylikler döneminin mimari ve küçük sanatlar bakımından çok canlı bir iç yapıya sahip olduğunu açıkça göstermiştir.

Anadolu'daki yönetimin çok başlı olması sebebiyle Beylikler devri sanatı için kesin bir başlangıç tarihi vermek pek mümkün değildir. Klasik ölçü ve esaslarına ulaşmak üzereyken Moğol istilası sonucu önemli derecede çöküntüye uğrayan Selçuklu mimarisi, plan şemaları ve süsleme unsurları ile belirli gelenekleri bir kısım beyliklere devretmiştir. Selçuklu kültürünün çözülmesiyle birlikte değişen siyasi ve ticari konumları sebebiyle bazı şehirler önemini kaybederken diğer bazıları yeni kurulan beyliklerin hâkimiyet alanlarında parlak gelişmelere sahne olmuştur. Meselâ Erzurum, Sivas ve Kayseri eski önemini kaybederken Adana, Konya, Manisa, Bilecik ve İznik gibi daha batıdaki şehirlerin gelişimi hızlanmıştır.

Mimari üslûplardaki farklılıklar cami tiplerinde çok bârizdir. Çok sayıda ve yaklaşık eş büyüklükteki birimlerle belirlenen bölümlü cami tipi, Selçuklular'da görülen ve hatta Osmanlılar'da da devam eden bir örnektir. Bu çok destekli cami geleneği Beylikler devrinde de denlenmiştir. Beyşehir'deki Eşrefoğlu Camii (1297) pek çok bakımdan Selçuklu geleneğini devam ettiren bir eserdir. Yapının planında mihrap duvarına dik olmak üzere altı sıra ahşap destek dizisi ile ana mekân yedi nef bölünmüştür. Orta nef daha geniş ve biraz da yüksek tutularak bu kesimin önemi belirtilmiştir. Mihrap önü kubbesi bu nefte bulunan önemli bir unsurdur. Dışta piramit şeklinde bir külâhla örtülen kubbe mihrap yönünde duvara, diğer yönlerde ise üç sivri kemere oturtulmuştur. Kubbenin iç yüzeyi Selçuklu geleneğine uygun olarak sırlı tuğla ve çinilerle bezenmiştir. Geçişler yelpaze şeklindeki üçgenlerle sağlanır. Taçkapı muhteşem bir cephe düzeninin ortasında olup 1297 tarihli kitâbesiyle dikkati çeker. Buradan girilince sivri kemerli bir geçitle âdetâ ikinci bir taçkapı daha belirir ki orta nef açılan bu kemer tamamen sırlı tuğla ve çinilerle kaplı olup burada yer alan çini kitâbe 1299 tarihini vermektedir. Büyük ölçülü mihrap fîrûze, mor ve lâcivert çinilerle Selçuklu geleneğine bağlıdır. Bütün bunlardan başka yapıyı önemli kılan husus ahşap işçiliğindeki zenginlik-